

OĞUZLARIN BOY TEŞKİLÂTI

Faruk Sümer, Oğuzlar, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, sayfa 163-169

Oğuzlar kavmî ve siyasî bir teşekkül için el (il) kelimesini kullanmakta idiler: Oğuz eli, Ak-Koyunlu eli, Dulkadirli eli. Onların diğer Türk kavimlerinin söyledikleri aynı anlamdaki budun sözünü unuttukları anlaşılıyor. Bu kelimenin Moğolca karşılığı olan ulus sözü de İlhanlıların tesiri ile, ancak Doğu-Anadolu'da Türkmenlerce, el kelimesi ile birlikte, kullanılmıştır: Kara-Koyunlu ulusu, Boz-Ulus, Kara-Ulus. Şimdi biz el yerine umumiyetle Arapça'dan aldığımız kavim (kavm) kelimesini kullanmaktayız. Görüldüğü gibi, Oğuz-eli'nin başında Yabgu unvanlı hükümdarlar vardı. XII. yüzyıldan sonra bu kelime, bu anlamda, kullanamayıp unutulup gitmiştir. Türkmen ellerinin başında bulunan hükümdarların ise Türkçe yalnız beğ unvanını taşıdıkları görülür. El'in zamanla ülke anlamına gelmiş olduğu malûmdur. Yurd elin, boyun, obanın ve ailenin oturduğu yerdir.

Oğuz eli'ni meydana getiren teşekküllerden her birine boy denir ki, Kâşgarlı bu sözün oğuzca olduğunu bildiriyor. Orhun âbidelerinde geçen "bod" sözü, söylendiği gibi, belki bu kelimenin en eski şeklidir. Boy, Türkiye'de bu anlamda gerek resmî dilde, gerek halk arasında son zamanlara kadar kullanılmıştır.

Türkiye'de boyların başında bulunanlara da boy beği deniliyordu. Kavim gibi Arapça'dan alarak resmi dilde kullandığımız kabîle kelimesi Türkçe'de hususiyetle boy manâsını ifade eder. Boyları irsen idare eden reisler de beğ unvanını taşırlar. Oğuz ve Türkmen soylularını bu beğler meydana getirirler. Yabgular ve sultanlar da beğler arasından çıkmıştır.

Boylar da obalara ayrılmaktadır. Kâşgarlı, oba kelimesinin de oğuzca olduğunu söylüyor. Obalardan sonra her halde aileler geliyordu ki, Oğuzlar'ın bunu hangi kelime ile ifade ettikleri bilinmiyor. Böylece aileden (soy?) obalar, obalardan boylar ve boylardan da Oğuz eli meydana gelmiştir. Oğuz eli'nde asıl oymak birliği boy'dur. Oymak kitabımızda, boylar (kabîle), obalar (cemâat) ve onların kollarını ifade etmek üzere, umumî bir mânâda kullanılmıştır. Bunu evvelce aşîret kelimesi ile ifade ediyorduk. Aşîret şimdi Güney-Anadolu'da, teklik hem çokluk olarak, yörük anlamında kullanılıyor. Mesela "iki aşîret geldi demek yörüklerden iki kişi geldi" demektir.

Oğuz boylarının Arap ve diğer bazı kavimlerde olduğu gibi, münferiden bir hayat geçirdikleri veya tek başına siyasî bir harekette buldukları nadir olarak görülür. Onlar daima el halinde (yani üç-dört oymak bir arada) yaşamayı severler ki, bu husus siyasî başarılarında mühim bir âmil olmuştur.

Görüldüğü gibi, X. yüzyılın başlarından itibaren Oğuz eli'nden kümeler halinde ayrılmalar başlamıştır. Bu kümelerden ilki Hazar Denizi kıyısındaki yarım adaya giderek yurd tutmuş ve buraya Mangışlak adını vermişti. İkinci bir küme ise Selçukluların idaresinde Yakın-Doğu ülkelerine geldi, Üçüncü bir küme de yine XI. yüzyılda Kara-Deniz'in kuzeyinden Balkanlara indi. Diğer taraftan Oğuzlardan kalabalık bir nüfus da Seyhun'un orta yatağındaki şehirlerde yerleşmişti. Göçebe Oğuzlar'ın bu şehirli eldaşlarına, küçümseyerek, yatuk yani tenbel adını verdiklerini biliyoruz. Fakat bütün bunlara rağmen Oğuz eli eski yurdunun bir kısmında el teşkilatını muhafaza ederek yaşıyordu. Boz-Ok ve Üç-Ok adları ile iki kola ayrılan Sultan Sancar'ın galibi Oğuz kümesi önemli bir kol olmakla beraber son teşkilatlı küme veya ana kol değildir.

Boz-Ok ve Üç-Ok ikili teşkilatını en son taşıyan Oğuz-Türkmen kümesi, Moğol baskısı yüzünden XIII. yüzyılın ikinci yarısında Anadolu'dan Suriye'ye göçeden kalabalık topluluktur. Bu topluluğun tarihinden de daha önce söz edilmişti.

Oğuz boylarının tarihlerine gelince, bunların tarihlerinin seyri de, tıpkı Oğuz eli'ninki gibi olmuştur. Yani herhangi bir siyasî harekete boylara mensup bütün obaların katıldıkları görülmez. Mesela XII. yüzyılda İran'ın Fars eyaletinde siyasî iktidarı ellerine geçiren Salgurlar bu boyun ancak bir obası veya kolu idi. Ak-koyunlu ailesinin buyruğunda da Bayındır boyunun bir obası (Ak-Koyunlu) bulunuyordu. Hatta Selçuklu fethine, bu ailenin mensup bulunduğu Kınık boyunun bütün obaları katılmamıştır. Anadolu'da Oğuz boylarına ait yer adlarının ve teşekküllerin muhtelif yerlerde görünmesi aynı sebeble ilgilidir. Yani Oğuz boylarından pek çoğunun obaları ve kolları bu ülkeye farklı zamanlarda gelmişler ve bu gelenlerden de siyasî ve iktisadî sebebler ile yeni ayrılmalar olmuştur, ileride Oğuz boyları ayrı ayrı incelendiği zaman bu husus daha iyi anlaşılacaktır.

Dikkate değer bir husustur ki, XVI. yüzyılda Osmanlı ailesinin yurdu olan Sultan-Önü sancağındaki Karaca-Şehir kazasına bağlı bir köy, Tokuz-Oğuz adını taşımakta idi. Bu köyün ne gibi bir sebeble bu adı aldığı bilinmiyor.

Seyhun Oğuzları XI. yüzyılda 24 boydan müteşekkil bulunuyorlardı. Bize bunu bildiren Kâşgarlı Mahmud, aynı zamanda bu boylardan 22 sine ait bir liste de vermiştir. Mamafih Selçuklu fethinden bahseden bir Ermeni müverrihi de fâtiḥ kavmin 24 boydan meydana geldiğini kaydetmiştir. Oğuz boylarına ait tam liste XIV. yüzyıl'ın başlarında Reşideddin tarafından verilmiştir. Bu listelerin ehemmiyeti şuradadır ki, bunlar olmasa idi Oğuz boylarına ait tam bir liste yapmak bizler için pek müşkül ve hattâ belki de imkânsız olacaktı. Kâşgarlı'nın listesinden yalnız Memlûk devri müverrihlerinden Aynî faydalanmıştır. Diğer eserlerde görülen listeler (Hamdullah-i Müstevfî, Yazıcı-Oğlu, Neşri, Ebû'l-Gazi ve diğerleri) doğrudan doğruya veya vasıtalı olarak Reşid ed-din'ininkinden gelmektedir.

Kâşgarlı Mahmud Halac adını taşıyarak bazı hususlarda diğerlerinden ayrıldıkları için Oğuzlar'dan sayılmadığını söylediği iki boyu listesine almadığı gibi, bunların adlarını da vermemiştir. Diğer taraftan Kâşgarlı'nın, "sayısı az ve damgaları belli değil" dediği Çarukluğ boyunun adına da Reşid ed-din'in listesinde rastgelinebilir. Orada Kâşgarlı'da bulunmayan şu adlar vardır: Yaparlı, Kızık, Karkın. Bunlardan Kızık ve Karkın'dan birini Kâşgarlı'nın listesine almadığı iki boydan biri olarak kabul etmek zarurîdir. Diğerinin de yine bunlardan biri olduğuna ihtimal vermek mantıkîdir. Çünkü, her iki boy yani Kızık ve Karkın aynı dalda, Yıldız-Han'ın oğulları arasında gösterilmiştir. Halbuki Yaparlı boyu başka bir dalda, Ay-Han'ın oğulları arasında bulunmaktadır. Yaparlı, yine orada adının ne manaya geldiği yazılmayan biricik boyudur. Diğer taraftan hiç bir yerde ne Çaruklu'ya ne de Yaparlı'ya ait tarihî bir kayda, bir yer adına veya bir teşekküle rastgelinebilmiştir. Kısaca Reşided-din'deki Yaparlı'nın Kâşgarlı'daki Çarukluğ'un yerini tuttuğunu ve yine aynı müellifin listesine almadığı" iki boyun da Kızık ve Karkın olduğunu kuvvetle tahmin ediyoruz. Reşided-din'in listesinin bu iki boy bakımından da, vakıalara uygun olduğu görülüyor. Çünkü, her iki boya ait yer adlarına ve teşekküllere Türkiye'de rastgelinebilmiştir. Kâşgarlı'nın listesinin boyların o zamandaki siyasî şöhretlerine göre sıralandığı anlaşılıyor. Meselâ Selçuklu hanedanının mensub olduğu Kınık boyu orada en başta yer almıştır. Halbuki bu boy Reşided-din'in listesinde en sonda bulunmaktadır. Reşided-din'in listesinin, Oğuz boylarının eski siyasî ve içtimaî mevkilerine göre tanzim edildiği görülüyor. Burada 24 boy her biri eşit sayıda olmak üzere Oğuz Han'ın altı oğlundan türetilmiştir. Diğer taraftan Kâşgarlı'nıninkinde olduğu gibi, burada da boylardan her birinin kendine mahsus damgaları olduğu halde, her dört boyun ortak bir ongunu da vardır.

Reşided-din'de 24 boy iki kola ayrılmıştır. Bunlardan biri Boz-Ok, öbürü de Üç-Ok adlarını taşıyor. Ne bu ikili tasnif ne de onların isimleri Kâsgarlı'da vardır. Ancak bunun da tarihî bir vakıa olduğunu biliyoruz. Sancar'ı yenen Oğuzlar, bu adlar ile iki kola ayrıldıkları gibi, XIV. yüzyılda Kuzey-Suriye'deki Türkmenler de yine bu adlar ile iki kola ayrılmışlardı. Bu Türkmenlerden Boz-Ok koluna mensup olanlar Yozgat bölgesinde yurd tuttuklarından Bu bölge Cumhuriyet devrine kadar bu adla anılmıştır. Ayrıca XVI.yüzyılda Konya'nın Kuzeyinde, İstanbul-Haleb ana yolu üzerinde de Boz-Ok adlı büyük bir köy vardı. Bugün de Urfa'nın Birecik kazasında Boz-Ok adlı bir köy bulunmaktadır.

Reşid ed-din'de Boz-Ok kelimesi parçalamak şeklinde manâlandırılmıştır ki, kelimenin “boz” fiilinden getirildiği görülüyor. Üç-Ok da üç adet ok şeklinde izah edilmiştir. Fakat bu izah şekillerini kabul etmeye imkan yoktur. Ok'un On-Ok'ta olduğu gibi, eski zamanlarda boy anlamına geldiğini biliyoruz. Bu isimlerdeki ok kelimesinin de boy manâsında olduğu muhakkaktır. Buna göre Üç-Ok üç boy demektir.

Boz-Ok'a gelince, buradaki boz kelimesinin de, bir rakamın yerini aldığı akla geliyor. Yine Reşided-din'deki sözlere göre, Oğuz-eli'nde hâkim kolu Boz-Oklar teşkil etmiştir. Bu sebeble Boz-Oklar'ın alâmeti yay ve tâbi kol oldukları için de Üç Okları ok'tur. Tuğrul Beg 1038 yılında Nişabur'a girerken kolunda gerilmiş bir yay ve belinde de üç-ok bulunuyordu. Bunlar her halde, kendisini Boz-Ok ve Üç-Ok'un, yani bütün Oğuz-eli'nin hükümdarı saydığı bir ifadesidir. Yüreğir boyunun damgasının da bir yay ve üç ok -pek muhtemel olarak- şeklinde olduğu görülüyor. Daha önce de söylendiği gibi, bir yay ve üç ok, pek muhtemel olarak Oğuz yabgularının hükümdarlık alâmeti idi.

Eski Türk ellerinde ve ordularında ikili düzenin değişmez bir kaide olduğu bilinir. Oğuz elinde ve ordusunda da, görüldüğü gibi, bu kaide hâkimdi. Böylece el ve ordu ikiye bölünmekte, bunlara kol denilmektedir. Kollar da birbirinden sağ ve sol sıfatları ile ayrılıyor. Osmanlı İmparatorluğunda da sağ kol, sol kol adları verilen bu ikili düzen hem askerî, hem de mülkî teşkilâtta esaslı bir kaide olarak uygulanmıştı. Türkler'de sağ kol, Moğolların aksine olarak, daha şerefli sayılıyordu. Boz-Oklar da hâkim kolu teşkil etmeleri itibari ile onlar sağ kol sayılmışlardır. Bu gelenek, bu kollar var oldukça devam edip gelmiştir. Boz-Okların hâkim kol sayılması, İslâmiyetten önce siyasî üstünlüğün uzun bir zaman bu kolun elinde kalması, yabguların daha çok bu kolun boylarına mensup olmalarından ileri geliyor. denildiğine göre, Oğuz yabguları başlıca şu boylardan çıkmıştır: Kayı, Yazır, Avşar, Beğ-Dili

ve Eymür. Bunlardan yalnız Eymür boyu Üç-Oklar'dan idi. Dede-Korkut destanlarında ise siyasî üstünlüğün Üç-Oklar'da olduğu görülür. İslâm ülkelerinde de Üç-Oklar büyük bir varlık göstermişlerdir: Selçuklu hanedanı (Kımk), Salgurlular (Salur), Berçem oğulları (Yıva), Ak-Koyunlular (Bayındır), Ramazan-oğulları (Yüregir) ve Kadı Burhaneddin (Salur) bu koldan idiler. Şimdiki bilgilerimize göre, Boz-Oklar'dan da Artuk-oğulları'nın (Döğer), Şumla-oğulları'nın Avşar) ve Nâdir Şah'ın Avşar hanedanından çıkmış olduğu görülüyor.

Kâşgarlı ve Reşided-din'de bulunan listelerdeki Oğuz boyları zamanlarındaki söyleniş şekillerine göre yazılmıştır. Fahreddin Mübarek Şah'ın listesindeki Oğuz boylarının yazılış şekli Kâşgarlı'nınkinin aynıdır.

Kâşgarlı ve Reşided-din'in listelerinde boyların damgaları da gösterilmiştir. Bu keyfiyet damgalara verilen ehemmiyeti ifade eder. Kâşgarlı bu damgaların davarlara, yılkılara vurulduğunu söyler. Reşided-din'de bunlar damga kelimesi ile ifade edilmiştir. Oğuzların damgalar için hangi kelimeyi söyledikleri bilinmiyorsa da, bunun Anadolu'da kullanılan “im (en)” sözü olduğundan şüphe edilemez. Bazı Türk hanedanlarının, boylarının damgalarını, aile alâmeti olarak kullandıklarını biliyoruz. Salgurluların paralarında Salur damgası görüldüğü gibi, Ak-Koyunlu paralarında Bayındır ve Osmanlı hükümdarı II. Murad'ın bazı sikkelerinde de Kayı damgası bulunmaktadır. Âk-Koyunlular, damgalarını yalnız paralarına değil, yaptırdıkları eserlere, resmî vesikalara, bayraklarına da koydurmışlardır. Her nekad II. Murad'ın haleflerinin paralarında Kayı damgası görülüyorsa da hükümdarlara ait şahsî eşyada, toplar da dahil olmak üzere, silâhlarda bu damgaya sık sık rastgelinmektedir. Oğuz boyları damgalarının Anadolu'da hayvanlara vurulduktan başka halı, kilim motifi olarak kullanıldığını, aşı boyası ile evlerin duvarlarına resmedildiğini, kap kaçağa ve nazar değmemesi, uğur getirmesi için bazı giyim eşyasına konulduğunu ve hattâ mezar taşlarına bile çizildiğini biliyoruz. Bunlara ilâve olarak bu damgalardan bazılarının da âbideler, yapılar ve kayalar üzerinde görülmüş olduğunu söyleyelim.

Reşided-din'in listesinde damgalardan başka ongunlar da görülmektedir. Bunların hepsi eti yenmeyen avcı kuşlardır. Reşided-din, ongun (onkun) ittihaz edilen hayvan veya kuşun kutlu sayıldığını, incitilmediğini, etinin yenilmediğini bildiriyor ve ongun (onkun) kelimesinin Türkçe'de kutluluk demek olan oynuk'tan geldiğini söylüyor. Abdülkadir İnan'a göre ongun Moğolca bir kelime olup Türkçesi töz'dür. Her iki kelime de bugün Türkiye'de bilinmiyor. Görmüş olduğumuz gibi, Oğuzların tarihinde bir totem devri söz konusu değildir. Diğer

tarafından Oğuzların ongun kuşları olduğu hakkında başka eserlerde hiç bir bilgi yoktur. Bu sebeple Oğuz boylarının ongunları olduğuna dâir ongunlarla ilgili bilgilerin doğruluğundan şüphe etmek yerindedir. Ongun olarak zikredilen avcı kuşlar başlıca, şahin, kartal, tavşancıl, sunkur, uc ve çakır'dır. Bunlardan şahin farsça bir kelimedir. Kartala gelince, bu da karakuş yerinde kullanılan yeni bir kelimedir. Kara kuş Anadolu'da kullanılır. Tavşancıl kartala benzeyen, fakat ondan daha küçük, kara renkli bir kuştur. Sunkur ise tuğruldan küçük, fakat doğandan daha büyük bir kuş olarak tarif edilmektedir. Uc'a gelince, bu hususta bir bilgiye rast gelemedim. Yalnız Timur'un kumandanlarından Uç-Kara Bahadır'ın adındaki uc kelimesi her halde bizim kuşu ifade etmektedir. Bu kumandanın adına bakarak tahmin etmek mümkün olabilir ki, uc yahut uç-kara, çal-kara, bay-kara ile birlikte aynı kuşu ifade edebilir. Ve bu kuş da kartal olabilir. Çakır da doğan soyundan bir kuş olup şahinden ayrıdır.

Yine Reşided-din'in listesinden anlaşılıyor ki eski zamanlarda boyların toylarda yiyecekleri koyun etinin kısımları da bir kaideye bağlanmıştır. Reşid ed-din'de bu kısımlara endâm-i goşt (etin bir kısmı), Yazıcı-Oğlu'nda sünük (kemik) deniliyor. Dikkate değer ki, ongunlar gibi her dört boyun da ortak bir sünükü vardır. Böylece, Kayı, Bayat, Alkara-Evli, Kara-Evli boylarının sünükü yani koyundan yiyecekleri kısım sağ karı yağrın, yani sağ kürek kemiği kısmıdır, Yazır, Döğer, Dodurga ve Yapırlı boylarındaki sağ aşığlu, yani aşığın bulunduğu et parçası (bud), Avşar, Kızık, Beğ-Dili ve Karkınlar'ın sünükü sağ umaca, yani kalça (sağrı) kemiği kısmı, Bayındır, Peçenek, Çavundur ve Çepnilef'm sünükü sol karı yağrın, Salur, Eymür, Ala-Yuntlu, Yüreğirlerinki ucayla (sol umaca ?), iğdir, Bügdüz, Yıva ve Kınık boylarının sünükleri (sol ?) aşığludur.

Bir boyun toplantılarda ve toylarda (umumî ziyafetler) oturacağı mevki (orun) ve yiyeceği et kısmı (ülüş) yalnız Oğuz elinde değil, diğer Türk kavimlerinde de kaidelere bağlanmıştır." Bu geleneklerin ehemmiyeti şuradadır ki bunlar bir boyun kendi eli içindeki siyasî ve içtimaî hukukunu tayin eden başlıca müesseselerdir.

Reşided-din'in listesinde boylar Oğuz Han'ın 24 torunundan türetilmiştir. Kâşgarlı da, 24 Oğuz boyunun, adlarını dip dedelerinden aldığını söyler ve bu 24 dip dedeye Zulkar-neyn'in Türkistan seferi esnasında nasıl Türkmen adının verildiğine dâir bir de hikâye anlatır. Ona göre bu boylar çok eski zamanlarda meydana gelmişlerdir. Aynı müellif bu boyların oba ve oba kolları olduğunu da yazıyor. Fakat Oğuzlardan hiç bir boyun obası kesin olarak

bilinmiyor. Ancak, Kara-Koyunlu (Yıva?) ve Ak-Koyunlu (Bayındır) teşekküllerinin bu obalardan olması muhtemeldir. Ayrıca Yemen'deki Resul-Oğullarının mensup olduğu Biçek? ve 1230'larda Şehrizor-Erbil arasında faaliyette bulunan Sevinç'in Koş Yalu (çift yaylu) adlı oymakların da bu obalardan oldukları düşünülebilir. XV. ve XVI. yüzyıllarda Anadolu'da yaşayan Ağça-Koyunlu, Kara-Keçili ve saire gibi oymaklar ile aynı yüzyıllarda Harizm Türkmenleri arasında görülen Teke, Er-Sarı gibi teşekküller için de aynı tahminde bulunmak mümkündür.

Osmanlı devleti teşkilâtında sağ kol, sol kol olmak üzere ikili düzen esaslı bir kaide olarak yer aldıktan başka, 24'lü düzene ait de bazı misaller vardır. Meselâ Rum-eli eyâleti 24 sancağa ayrıldığı gibi, Diyarbekir eyâleti de sekizi yurtluk, beşi ocaklık olmak üzere 24 sancak idi. Otluk-Beli savaşında (1473) Anadolu beğlerbeğisi Dâvud Paşa'nın kumandasında 24 sancak beği vardı. Dede-Korkut destanlarındaki 24 sancak beği sözü bunlardan çıkmış olacaktır. Evliya Çelebiye göre, Kütahya sancağı 24 kadılık idi. Rum-elindeki devlet hizmetinde bulunan yörükler 24 kişiden müteşekkil takımlara ayrılmıştı. 24 kişiden biri eşkinci, üçü çatal ve yirmisi de yamak sayılmıştı. 1100 (1688-1689) tarihinde Konya mütesellimi bulunan Yeğen Osman Paşa'nın dayısı Kara-Hasan Beğ'in maiyyetinde 24 bayrak sekban ve sarıca bölüğü vardı. Her bayrak bir bölüğü temsil etmekte ve her bölüğün başında bir bölük-başı bulunmakta idi. Kara-Hasan'ın azli üzerine bu 24 bayrak sekban ve sarucanın başına Yeğen Osman Paşa'nın kendi yeğeni, Ahmed Beğ geçmişti.

Osmanlı mâlî teşkilâtında da 24 sayısı ile ilgili olarak bazı misaller zikretmek mümkündür. Yörükler'den birinin koyunu 24'ten az olur veya hiç kalmaz ise onlar kara yani yoksul sayılır ve kendilerinden buna göre bir vergi alınır. Bundan başka Yeniçeri ocağı zabitlerinden yaya-başlıların gündeliklerinin 24 akçe olduğunu biliyoruz. Oymaklar arasındaki bazı toplulukların, Oğuz boyları gibi, 24 bölük halinde teşkilâtlandıkları görülmektedir. Meselâ Merv bölgesinde yaşayan Teke adlı meşhur Türkmen oymağı, seyyahların sözlerine göre, 24 obaya ayrılmakta idi. Safevî devrinde Kara-Bağ'da yaşayan ve 24 obadan meydana gelen bir topluluk da, teşkilâtına uygun olarak, "iğirmi Dört" adını taşıyordu. Şeref Han bu topluluğun Kürd asıllı olduğunu söylüyor. Yine ona göre mensup bulunduğu Bitlis dağlarındaki Ruzegi adlı boy 24 obadan müteşekkil olup, bunlardan 12 oba Bilbasî ve 12 oba da Kovalsî adını taşıyordu ki, her ikisinde de Oğuz boy teşkilâtının âmil olduğu açıkça görülüyor.

24 rakamının ok yapımında da bir değeri olduğu görülüyor. Osmanlı okları 4 dirhemden 24 dirheme kadar olup, yayın büyüklüğü göz önüne alınarak yapılırdı. Bundan başka ok her dört derecesi boğaz, yedi derecesi göbek, altı derecesi şalvar, yedi derecesi ayak olmak üzere 24 derece itibar edilmiştir.

Müverrih Hammer 24'lü Oğuz boy teşkilâtının Mısır memlûkleri'nde 24 beğ olarak devam ettiğini söylüyorsa da böyle bir keyfiyet ancak XVI. yüzyıl başlarında görülmektedir. Filhakika Kanısav ul-Gavrî devrinde mukaddem beğlerinin sayısı 24 idi. Fakat daha önceki sultanlar zamanında da mukaddem beğlerinin aynı sayıda olması şüphelidir.

Şikârî'nin Karaman-oğulları tarihi'nde 24 vezir, 24 bin er sözü sık sık geçtiği gibi, Evliya Çelebide de bu mahiyette ifadeler görülüyor. II. Murad da 1444 yılındaki Varna zaferi münasebeti ile tutsak alınan Hıristiyan beylerinden seçtiği 24 kişiyi Memlûklara göndermişti. Bütün bu zikredilen misallerin bazıları bir tesadüf ile izah edilebilir ise de, bir çoklarının 24 Oğuz boyundan gelen gelenek ve hâtıra ile ilgili olduğu şüphesizdir.

Oğuz boylarına ait bu hususları belirttikten sonra, bilhassa Türk oymakları hakkında araştırma yapacaklara kolaylık olmak üzere, Kâşgarlı'da ve Reşided-din'de geçen Oğuz boyları aşağıda ayrı listeler halinde verilmiştir. Bilindiği gibi, Yazıcı-Oğlu Ali'nin ve Ebû'l-Gâzi'nin listeleri esas itibarı Reşided-din'den gelmektedir. Ancak Yazıcıoğlu ile Reşided-din'in mükemmel bir nüshasını gördüğünden ve aynı zamanda bu konuya vâkîf ve meraklı bir Türk olduğu için listesi kaynağına en yakın olanıdır. Bu bakımdan onun listesi de aynen yayınlanmıştır.